

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації «Політика США щодо єврейської еміграції з СРСР (1967–1989 рр.)» здобувачки ступеня доктора філософії з галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 032 «Історія та археологія»
ДАНИЛІВ НАТАЛІЇ РОМАНІВНИ

1. Актуальність теми дисертації

Свобода пересування та право на вільний вибір місця проживання закріплені Загальною декларацією прав людини від 10 грудня 1948 р., Міжнародним пактом про громадянські та політичні права від 16 грудня 1966 р., Конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. і долученими до неї протоколами. Міграційна криза 2015 р. привернула увагу світового співтовариства до проблем осіб, які з політичних чи економічних міркувань намагалися змінити місце свого постійного проживання, а також до різноманітних аспектів інтеграції цих людей у суспільну структуру країн, у яких вони опинилися унаслідок еміграції. Сучасне ставлення демократичних держав Заходу до питань еміграції значною мірою спирається на історичний досвід другої половини ХХ ст., тому вивчення особливостей політики США щодо єврейської еміграції із СРСР у 1967–1989 рр. слід визнати цілком актуальним і слушним.

Крім того, документальне вивчення процесу позбавлення значної частини населення тоталітарного СРСР громадянських прав і свобод і, водночас, ставлення провідних демократій світу до цього явища ще довго залишатиметься об'єктом прискіпливої уваги істориків з огляду на небезпеки його рецидиву в майбутньому, а також розвінчання все ще поширених міфів радянської пропаганди щодо стану справ з правами і свободами громадян у цій країні. Наукове опрацювання еміграції єврейського населення з СРСР все ще залишається слабо дослідженою сторінкою новітньої історії епохи «холодної війни» двох суспільно-політичних систем. Трудність її дослідження зумовлена тим, що значна частина архівних документів залишається недоступною або малодоступною. В цьому відношенні більша відкритість західної політики щодо СРСР у вказаний період створює добрі підстави для наукового опрацювання теми.

Слід наголосити, що політика США щодо єврейської еміграції із СРСР ще не перебувала у фокусі наукового інтересу українських дослідників. Таким чином, дисертаційна робота Наталії Данилів заповнює цю лакуну української історіографії.

2. Зв'язок теми дисертації з державними програмами, науковими напрямами університету та кафедри

Дисертаційне дослідження «Політика США щодо єврейської еміграції з СРСР (1967–1989 рр.)» виконувалося в рамках наукової теми кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн історичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка та є складовою частиною її науково-дослідницької роботи в межах проблеми – “Світові інтеграційні процеси у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.” (державний реєстраційний номер 01 18U000604).

3. Особистий внесок здобувача в отриманні наукових результатів

При написанні дисертаційного дослідження здобувачка використала документи із архівних збірок Конгресу США, єврейських культурно-освітніх інституцій, Галузевого архіву Служби безпеки України. Особливо слід відзначити використання у роботі інтерв'ю безпосередніх учасників єврейської еміграції з СРСР, які особисто записала та розшифрувала дослідниця. Джерельну базу дисертаційної роботи Наталії Данилів слід визнати цілком достатньою для всебічного та збалансованого вивчення поставленої дослідницької проблеми. Немає сумніву у тому, що робота Наталії Данилів вводить в науковий обіг значний обсяг невідомого раніше в українській історіографії історичного матеріалу.

Предмет та об'єкт наукового дослідження у роботі визначені чітко та недвозначно. Хронологічні рамки, цілі та завдання дисертації – обґрунтовані. Обрана для дослідницького аналізу методологія адекватна поставленим завданням. Висновки роботи є самостійними, логічно впливають із наведеного у основному тексті дисертаційного дослідження матеріалу.

У першому розділі Наталею Данилів подано характеристику джерел та літератури, охарактеризовано загальні параметри роботи та використано різні методи наукового дослідження, уточнено понятійний апарат. У другому розділі – окреслено загальний контекст процесів єврейської еміграції із СРСР у 1967–1989 рр. Еволюція політики США щодо єврейської еміграції із СРСР та її взаємозв'язок із американо-радянськими відносинами періоду “холодної війни” розглянуті у третьому розділі дослідницької роботи. Четвертий розділ описує діяльність єврейських громадських організацій, які сприяли єврейській еміграції із Радянського Союзу та лобіювали питання захисту прав єврейських мешканців СРСР у політичних інституціях США. Виклад матеріалу в усіх чотирьох розділах структурований, без повторів чи смислових неузгодженостей. Загалом, дисертація Н.Р. Данилів є самостійним науковим дослідженням в обраній науковій галузі.

4. Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів та запропонованих автором вирішень, висновків, рекомендацій

Одержані результати є науково обґрунтованими і достовірними, оскільки повністю підтверджуються багатим джерельним матеріалом і сучасними методами досліджень. Наукові здобутки дисертаційного дослідження багаторазово апробовано у вигляді доповідей на всеукраїнських та міжнародних наукових конференціях та перевірено під час рецензування публікацій у фахових виданнях, в тому числі у наукових виданнях іноземних держав.

5. Ступінь новизни основних результатів дисертації порівняно з відомими дослідженнями аналогічного характеру

У дисертації вперше в українській історичній науці:

- до наукового обігу введено аналітичні звіти ЦРУ для президентів США, та звіти КДБ до ЦК КПУ, з яких у 2015–2016 рр. знято гриф секретності;
- доведено, що зовнішня політика США у досліджуваний період не мала чітко вираженого проізраїльського характеру і була зорієнтована, найперше, на реалізацію власних інтересів;
- на основі архівних документів досліджено дискримінаційну політику радянської влади;
- встановлено причини появи та особливості розвитку такого явища, як “нешира”;
- запропоновано розрізняти декілька етапів у формуванні еміграційних настроїв серед радянського єврейства.
- окреслено напрямки діяльності усіх найважливіших єврейських організацій, що діяли на території США;
- вивчено функції т. зв. “туристичних груп” євреїв з-за кордону, що опинялися у межах Радянського Союзу;

6. Перелік наукових праць, які відображають основні результати дисертації

6.1. Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Данилів Н. Виникнення та особливості єврейської еміграції “Нешира” (1970-ті рр.) // *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Тернопіль, 2016. №1. С. 120–125.
2. Данилів Н. Ухвалення поправки Джексона-Веніка як реакція заборони еміграції євреїв з СРСР // *Емінак*. Київ-Миколаїв, 2016. №1. С. 99–105.
3. Данилів Н. Радянсько-американський обмін в’язнями 1979 р.: передумови,

особливості та наслідки // *Наукові записки національного університету "Острозька академія"*. Острог, 2016. №25. С. 255–261.

4. Данилів Н. Захист інтересів єврейських переселенців з СРСР в імміграційному законодавстві США (1965–1989 рр.) // *Наукові зошити історичного факультету Львівського університету*. Львів, 2017. Вип. 18. С. 310–322.
5. Данилів Н. Політика держави Ізраїль із питань інтеграції репатріантів: особливості та характерні риси // *Вісник Львівського університету. Серія історична*. Львів, 2017. Спецвипуск. С. 661–670.
6. Данилів Н. Еміграція євреїв з Радянського Союзу в політиці президентів США (1961–1989 рр.) // *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія*. 2018. № 138 (3). С. 10–15.
7. Данилів Н. "Єврейський туризм" як спосіб комунікації з радянськими євреями в 1970-ті роки // *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія "Міжнародні відносини"*. Ужгород, 2019. Вип. 6. С. 65–71.

6.2. Публікації у наукових періодичних виданнях інших держав:

8. Danyliv N. The Israel lobby and US policy in the Arab-Israeli conflict (1948–1978) // *State Security in the Contemporary World*. Edited by Olga Wasiuta, Janusz Falecki, Danuta Kaźmierczak. Kraków: Wydawnictwo Drukarnia Styl Anna Dura, 2019. P. 60–77.
9. Danyliv N. The Jewish emigration from the USSR in the KGB documents // *Studia de Securitate*. Kraków, 2020. S. 150–161.

7. Апробація основних результатів дослідження на конференціях, симпозіумах, семінарах тощо

10. Данилів Н. "Великий обмін" 1979 р.: роль президента Дж. Картера у звільненні Георгія Вінса // *Матеріали Міжнародної наукової конференції "Реформація як суспільне явище: український вимір" (Львів, 3–4 жовтня 2017 року)*. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2018. С. 219–226.
11. Данилів Н. "Конференції з питань радянських євреїв: у пошуках практичної допомоги," // *Збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції "Суспільні науки сьогодні: постулати минулого і сучасні теорії"*. (Дніпро, 1-2 листопада 2019 року). Дніпро: Відкрите суспільство, 2019. С. 5–9.

8. Наукове значення виконаного дослідження із зазначенням можливих наукових галузей та розділів програм навчальних курсів, де можуть бути застосовані отримані результати

Отримані в результаті проведеного дослідження результати збагачують наукове розуміння історії міжнародних відносин в другій половині ХХ ст. в період протистояння двох суспільних систем – демократичної і тоталітарної на прикладі ставлення до єврейської еміграції з СРСР у зв'язку з порушенням їх громадянських і національних прав.

Результати дисертаційної роботи можуть бути використані при підготовці навчально-методичних розробок з метою викладання загальних та спеціальних курсів у ВНЗ, наприклад, з історії порушень прав людини в СРСР. Застосовані в дисертації методологічні підходи можна використовувати для дослідження інших аспектів міжнародної політики у 1960–1980-х роках.

9. Практична цінність результатів дослідження із зазначенням конкретного підприємства або галузі, де вони можуть бути застосовані

Практичне значення одержаних результатів визначається тим, що нагромаджені фактичні матеріали, спосіб їх узагальнення та систематизації, наведені аналогії та приклади, висновки роботи дозволяють ґрунтовно вивчити історію політики США щодо еміграції євреїв з Радянського Союзу у зазначений період. Вони можуть використовуватись викладачами-гуманітаріями вищих навчальних закладів, вчителями гуманітарних циклів середньої школи, журналістами ЗМІ.

10. Оцінка структури дисертації, її мови та стилю викладення

Дисертація за структурою, мовою та стилем викладення відповідає вимогам МОН України.

Дисертацію заслухано та обговорено на фаховому семінарі кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн історичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол № 7 від 25 січня 2021 року). У ході обговорення дисертації суттєвих зауважень, які стосуються суті роботи, не було висунуто.

На основі вищесказаного можна зробити такі висновки щодо поданої дисертаційної роботи:

1. В цілому, за актуальністю обраної теми, обсягом, достовірністю та рівнем апробації отриманих результатів, науковою новизною, обґрунтованістю висновків, практичною цінністю дисертаційна робота Данилів Н.Р. «Політика США щодо єврейської еміграції з СРСР (1967–1989 рр.)» відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» та п. 10 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 167).
2. Дисертація відповідає спеціальності 032 «Історія та археологія» (галузь знань 03 «Гуманітарні науки»).
3. Наукові праці Данилів Н.Р., опубліковані за результатами дисертаційної роботи, за кількістю та якістю відповідають п. 11 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 167.
4. Дисертація «Політика США щодо єврейської еміграції з СРСР (1967–1989 рр.)» Данилів Наталії Романівни рекомендується для подання до розгляду та захисту у спеціалізованій вченій раді.

Рецензенти:

доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри історії
Центральної та Східної Європи

Зашкільняк Л.О.

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри нової та
новітньої історії зарубіжних країн

Козицький А.М.

27 січня 2021 року

Підписи проф. Зашкільняка Л.О. та доц. Козицького А. М. засвідчую.

Вчений секретар
Львівського національного
університету імені Івана Франка, доц.

Грабовецька О.С.